

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

СИЛАБУС

освітнього компонента

Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей

підготовки _____ бакалавра _____

спеціальності _____ 231 Соціальна робота _____

освітньо-професійної програми Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Силабус освітнього компонента «Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей» підготовки бакалавра, галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота, за освітньо-професійною програмою Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Розробник: *Петрович Валерій Степанович*, кандидат педагогічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(доц. Чернета С.Ю.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри:

(доц. Чернета С.Ю.)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна робота. Соціальна педагогіка. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин / кредитів 90/3		Рік навчання 4
		Семестр 7-ий
		Лекції 14 год.
		Практичні (семінарські) 16 год. Лабораторні ____ год. Індивідуальні ____ год.
		Самостійна робота 54 год.
ІНДЗ: немає		Консультації 6 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача (-ів)

Прізвище, ім'я та по батькові – Петрович Валерій Степанович

Науковий ступінь – кандидат педагогічних наук,

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +38050 605 65 47

Електронна пошта: petrovichv@ukr.net Petrovich.Valeriy@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Освітній компонент «Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей» належить до циклу професійної підготовки бакалавра галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми Соціальна робота. Соціальна педагогіка і вивчається у сьомому семестрі, формою контролю є залік. На вивчення освітнього компонента відведено 3 кредити (90 годин), у тому числі: 14 год. лекційних, 16 год. практичних, 6 год. консультації та 54 год. самостійної роботи.

Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей стає все більш актуальною в умовах восьмирічного збройного конфлікту й військового вторгнення росії в Україну. Події, які відбуваються сьогодні, потребують значного посилення системи соціального захисту та соціальної допомоги населенню, в т.ч. й військовослужбовцям та їх сім'ям. Невизначеність перспектив майбутнього життя, зміна традиційного життєвого укладу, дефіцит сприятливого соціального середовища для соціалізації особистості – усе це є результатом нинішньої кризової ситуації/війни в Україні. Зазначені проблеми не можуть бути розв'язанні без системного втручання соціальних працівників/ФСР/соціальних педагогів, реалізація професійної діяльності яких спрямована на сферу допомоги людям в означених процесах соціального життя. Бойові дії призвели до появи нової категорії отримувачів соціальних послуг – осіб (солдатів та офіцерів, членів їх родин), які постраждали внаслідок АТО/ООС та військових дій. При цьому військовослужбовці та їхні сім'ї не менше за мирне населення піддаються ризику зовнішніх і внутрішніх чинників і перебувають у стані вразливості. У цьому сенсі гостро необхідною сьогодні стає розробка та вдосконалення форм і методів соціальної роботи з означеною категорією осіб.

У процесі вивчення освітнього компонента важливо сформувавши у здобувачів освіти практичні уміння і навички здійснення професійної соціальної роботи з військовослужбовцями і їх сім'ями, цілісного сприйняття проблем і потреб клієнта, надання клієнтам якісної допомоги.

2. Пререквізити: «Правове забезпечення соціальної роботи», «Попередження конфліктів у соціумі», «Теорія та технології соціальної роботи».

Постреквізити «Соціальний супровід сім'ї», «Соціальна діагностика та консультування», написання кваліфікаційної роботи.

3. Метою вивчення освітнього компонента «Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей» є оволодіння здобувачами освіти знаннями та практичними навичками роботи з військовослужбовцями (учасниками АТО/ООС, воїнами ЗСУ, ветеранами) та їх родинами, а також озброєння здобувачів освіти спеціальними теоретичними знаннями, уміннями і цінностями, необхідними для забезпечення ефективної роботи з даною категорією клієнтів.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей» є:

- формування знань специфіки соціальної роботи з військовослужбовцями і їх сім'ями як системного узагальнення соціального знання, взятого в аспекті вивчення і вирішення реальних соціальних проблем, складних життєвих ситуацій клієнтів;
- формування практичних умінь і навичок здійснення професійної соціальної роботи з військовослужбовцями і їх сім'ями;
- формування у майбутніх соціальних працівників/ФСР цілісного сприйняття проблем і потреб клієнта з врахуванням специфіки тих чи інших соціальних та індивідуальних факторів;
- розвиток дослідницьких, інноваційних підходів до вирішення проблем військовослужбовців і сімей, ветеранів АТО/ООС, осіб із інвалідністю, яка настала внаслідок поранень; розвиток вмінь використовувати різні методи, загальні і спеціальні технології та теоретико-практичні моделі соціальної роботи через надання клієнтам допомоги, розвиток ресурсів та зміни у суспільстві в їх інтересах;
- розвиток професійної лексики, необхідної для становлення фахівців із соціальної роботи.

4. Результати навчання (компетентності).

Освітній компонент спрямований на формування *інтегральної компетентності*

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної і соціально-педагогічної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальних компетентностей

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

фахових компетентностей

ФК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних і соціально-педагогічних процесів.

ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних і соціально-педагогічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.

ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту; сприяти соціальній інтеграції вразливих категорій населення, дітей та молоді з інвалідністю у соціальному середовищі.

ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів професійної діяльності.

ФК 17. Здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної, соціально-педагогічної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи і соціальної педагогіки, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної, соціально-педагогічної проблеми.

ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення профілактичних, реабілітаційних та інших заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

ПРН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

ПРН 11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків, різних видів насильства та складних життєвих обставин.

ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ПРН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів професійної діяльності, надавати їм психологічну підтримку, консультаційну допомогу й насажувати клієнтів.

ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

ПРН 25. Здійснювати соціально-педагогічну і соціально-правову підтримку, соціальну інтеграцію вразливих категорій населення, дітей та молоді з інвалідністю у соціальному середовищі.

Soft skills: вміння налагоджувати міжособистісні контакти; вміння працювати в команді; креативність; вміння прогнозувати; гнучкість, швидка адаптація до змін тощо.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації: *словесні*: лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація, платформа Zoom, MOODLE, вебсервіс Google Classroom), пояснення, розповідь, бесіда; *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація; *практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

5) Інтерактивні методи навчання, методи розвитку критичного мислення.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

5. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю ¹ / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціальної/ соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями в мирний час та в умовах військових дій						
Тема 1.1. Соціальна робота у військовому середовищі: сутність, перспективи, виклики сучасності, ресурси	7	2	-	5	-	ДС, ДБ/-
Тема 1.2. Особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців в умовах мирного часу та військових дій. Роль соціального працівника/ ФСР у налагодженні функціонування сімей військовослужбовців.	8	-	2	5	1	ДС, ДБ/5
Тема 1.3. Нормативно - законодавче забезпечення соціального захисту та підтримки військовослужбовців та членів їх родин в Україні та світі.	8	2	2	3	1	ДС, ДБ/5
Тема 1.4. Сучасні технології, форми та методи соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців ЗСУ. Спеціалізовані соціальні послуги для військових та їх сімей	8	2	2	3	1	ДС, ДБ, РЗ/К/5
Тема 1.5. Система та функціональні складові морально-психологічного забезпечення Сил оборони України	7	2	-	5	-	ДС, ДБ/
Тема 1.6. Діяльність заступників командира із МПЗ та військових	7	-	2	5	-	ДС, ДБ/5

капеланів як інструмент вирішення соціально-психологічних запитів і потреб військовослужбовців, в т.ч. учасників бойових дій.						
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	45	8	8	26	3	20 б.
Змістовий модуль 2. Теорія та практика соціальної адаптації та реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій в системі медико-соціальних установ та соціальних служб						
Тема 2.1. Теоретико-методологічні основи реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій за кордоном.	8	2	2	3	1	ДС, ДБ/5
Тема 2.2. Сутність і зміст бойового стресу та обґрунтування потреби стресостійкої поведінки	7	-	2	5	-	ДС, ДБ/5
Тема 2.3. Психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей Організація ветеранських груп самопомоги «рівний-рівному» для надання кращої психосоціальної підтримки	8	2	-	5	1	ДС, ДБ/-
Тема 2.4. Перспективи застосування арт-терапії, ігрових та тренінгових технологій у реабілітації військовослужбовців ЗСУ, що були задіяні у військових діях	7	-	2	5	-	ДС, ДБ, РМГ/5
Тема 2.5. Можливості сімейної терапії у процесі здійснення комплексної реабілітації та адаптації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій	7	-	2	5	-	ДС, ДБ, ТР /5
Тема 2.6. Потенціал мультидисциплінарного підходу до організації адаптації до мирного життя та реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій у системі соціальних служб	8	2	-	5	1	ДС, ДБ, РЗ/К /-
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	45	12	12	18	3	20 б.
Види підсумкових робіт	Бал					
Контрольна робота	60/тести					

Всього годин/ Балів	90	14	16	54	6	100
----------------------------	----	----	----	----	---	-----

Примітки:!/ *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІР — індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

1. Завдання для самостійного опрацювання

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціальної/ соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їх сім’ями в мирний час та в умовах військових дій

Тема 1. 1. Соціальна робота у військовому середовищі: сутність, перспективи, виклики сучасності, ресурси – 5 год.

1. Окресліть необхідність збагачення змісту соціальної роботи з військовослужбовцями та їх родинами, зокрема розвиток таких її напрямів, як соціально-психологічний, соціально-педагогічний, соціально- інформаційний) та методів і технологій (індивідуальна терапія, групова терапія, сімейна терапія, консультування, супровід). 2.

2. Напишіть есе на тему «Взаємозв’язок соціальних гарантій та соціальної підтримки військовослужбовців і членів їх родин з потребами особистості, громади, держави».

3. Опрацюйте основні поняття теми та літературу.

Тема 1.2. Особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців в умовах мирного часу та військових дій. Роль соціального працівника/ФСР у налагодженні функціонування сімей військовослужбовців – 5 год.

1. Яким чином ситуація в сім’ях військовослужбовців відображається на безпеці держави у цілому і її громадян зокрема?

2. У чому полягають особливості виховання дітей в сім’ях військовослужбовців?

3. Відвідайте засідання Жіночої ради найближчої військової частини. Ознайомтеся із змістом її роботи з сім’ями військовослужбовців.

4. Розробіть тренінгові заняття з налагодження соціальної взаємодії в сім’ях військовослужбовців.

Тема 1.3. Нормативно -законодавче забезпечення соціального захисту та підтримки військовослужбовців та членів їх родин в Україні та світі – 3 год.

1.Опрацюйте міжнародне нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з військовослужбовцями, учасниками бойових дій, особами, які отримали каліцтва та інвалідність внаслідок БД.

2. Опрацюйте основні поняття теми та літературу.

Тема 1. 4. Сучасні технології, форми та методи соціальної роботи з сім’ями військовослужбовців ЗСУ. Спеціалізовані соціальні послуги для військових та їх сімей – 3 год.

1. Проаналізуйте особливості функціонування сімей військовослужбовців в умовах військових дій на території України.

2. Назвіть основні напрями соціальної/соціально-педагогічної роботи з сім’ями військовослужбовців.

3. Які загальні та спеціальні форми і методи соціальної роботи з сім’ями військовослужбовців вам відомі?

4. Чи повністю відповідають соціальні послуги запитам військовослужбовців та членів їх сімей. Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема 1.5. Система та функціональні складові морально-психологічного забезпечення Сил оборони України – 5 год.

Назвіть основні структурні та функціональні елементи системи морально-психологічного забезпечення діяльності Сил оборони.

Що є об’єктом, предметом і метою системи морально-психологічного забезпечення діяльності військ Сил оборони?

За якими складовими організують і здійснюють заходи морально-психологічного забезпечення діяльності Сил оборони?

Які методики оцінювання морально-психологічного стану особового складу Сил оборони вам відомі? Коротко розкрийте їх зміст.

Тема 1.6. Діяльність заступників командира із МПЗ та військових капеланів як інструмент вирішення соціально-психологічних запитів і потреб військовослужбовців, в т.ч. учасників бойових дій – 5 год.

1. Організуйте зустріч із заступником командира із МПЗ / військовим капеланом однієї із військових частин, які дислокуються в місті
2. Опрацюйте основні поняття теми та літературу.

Змістовий модуль 2. Теорія та практика соціальної адаптації та реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій в системі медико-соціальних установ та соціальних служб

Тема 2.1. Теоретико-методологічні основи реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій за кордоном - 3 год.

Охарактеризуйте технології соціально-реабілітаційної роботи з ветеранами та учасниками бойових дій в країнах НАТО. Проаналізуйте можливості їх реплікації в українських умовах.

Віднайдіть відеосюжети, які демонструють різні аспекти соціально-реабілітаційної роботи з колишніми військовослужбовцями.

Тема 2.2. Сутність і зміст бойового стресу та обґрунтування потреби стресостійкої поведінки – 5 год.

1. Після аналізу спеціалізованої літератури, запропонуйте декілька універсальних методик, які допоможуть полегшити посттравматичний стресовий розлад.

2. Розкрийте специфіку роботи соціального працівника/ФСР щодо посилення резилієнс клієнта (здатності людини відновлюватись до нормального функціонування після впливу надзвичайної ситуації)

3. Окресліть актуальні напрями та зміст психосоціальної допомоги особистості дитини в умовах конфліктних та постконфліктних ситуацій.

4. Проаналізуйте в чому проявляються особливості надання психосоціальної допомоги особам, які пережили втрату близької людини внаслідок бойових дій?

Тема 2.3. Психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей. Організація ветеранських груп самопомоги «рівний-рівному» для надання кращої психосоціальної підтримки – 5 год.

1. Проаналізуйте специфіку ветеранської спільноти як категорії клієнтів соціальної роботи.

2. Розкрийте методи надання соціальної підтримки, що спираються на підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів, у роботі з ветеранами війни.

3. Назвіть етичні ризики та перешкоди, які можуть виникати у роботі фахівця соціальної роботи, з огляду на специфічний досвід ветеранів/-нок.

Тема 2.4. Перспективи застосування арт-терапії, ігрових та тренінгових технологій у реабілітації військовослужбовців ЗСУ, що були задіяні у військових діях – 5 год.

1. Підготуйте в командах (по дві особи) тренінгові заняття, розраховані на: а) ветеранів ЗСУ, б) членів подружніх пар військовослужбовців ЗСУ, в) дітей, чії батьки проходять службу в ЗСУ, Національній гвардії чи ДПС України.

2. Охарактеризуйте декілька арт-терапевтичних методик, які можна використати в роботі з членами родин військовослужбовців та ветеранів ЗСУ.

3. Опрацюйте основні поняття теми та літературу.

Тема 2.5. Можливості сімейної терапії у процесі здійснення комплексної реабілітації та адаптації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій – 5 год.

1. Розкрийте відмінність між тим, щоб працювати з сім'єю військовослужбовця як із системою, і тим, щоб працювати з окремими індивідами, котрі є членами сім'ї?

2. Спробуйте скласти соціальну історію конкретної сім'ї знайомого вам військовослужбовця чи ветерана ЗСУ, відобразивши її функціонування та структуру. Побудуйте графічну схему стосунків у сім'ї (скажімо генограму трьох поколінь).?

3. Опрацюйте основні поняття теми.

Тема 2.6. Потенціал мультидисциплінарного підходу до організації адаптації до мирного життя та реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій у системі соціальних служб - 5 год.

1. Опрацюйте основні поняття теми та літературу.

2. Напишіть есе на тему «Основні рекомендації щодо роботи співробітників різних соціальних інституцій, які входять до складу мультидисциплінарної команди з членами родин військовослужбовців та ветеранів ЗСУ».

IV. Політика оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти ОК «Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового модульного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки». Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо. Оцінювання здійснюється за **100-бальною** шкалою.

Формою контролю вивчення ОК «Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей» є **залік**. Максимальна кількість балів за поточний контроль з освітнього компонента – **100 балів**. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, робота в малих групах, індивідуальна робота здобувачів освіти, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях та дебатах, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у таблиці 2 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного бала, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати, як правило, 100.

За рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія факультету.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які визначені силабусом ОК (оцінювання за шкалою від 0 до 100).

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), він має право відпрацювати пропущені заняття на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 1 бал). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки).

V. Підсумковий контроль

Залік проводиться у вигляді відповідей на запитання чи тестування (очного або на платформі *Moodle, Classroom*). Максимальна оцінка за залік – 100 балів.

Види тестових завдань:

- із вибором однієї правильної відповіді;
- із вибором декількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- завдання на відтворення правильності відповіді (формулювань понять) по пам'яті;
- завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь.

Програма заліку затверджується на засіданні кафедри.

Складання та перескладання заліку проводиться згідно з розкладом. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Перелік питання до заліку

1. Загальна характеристика понять «соціальна робота», «соціальний захист», «соціальна послуга», які складають основу для вирішення проблеми соціальної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями.
2. Сучасний стан соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх родин: реалії військового часу.
3. Потреби та проблеми військовослужбовців та членів їх родин.

4. Особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців в умовах мирного часу та військових дій.

5. Соціалізація дітей військовослужбовців: проблеми та шляхи розв'язання.

6. Дистантність сімей військовослужбовців як вагома причина їх проблемності.

7. Рівні вирішення соціальних проблем військовослужбовців та членів їх родин.

8. Види та напрями соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх родин.

9. Загальна характеристика напрямів СР з військовослужбовцями: соціально-психологічного, соціально-педагогічного, соціально-інформаційного.

10. Загальна характеристика провідних методів і технологій СР з військовослужбовцями та їх родинами: індивідуальна терапія, групова терапія, сімейна терапія, консультування, супровід.

11. Використання арт-терапії для реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій.

12. Потенціал ігрових технологій у реабілітаційній діяльності особового складу Збройних Сил України.

13. Застосування тренінгової технології у реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України, що були задіяні у військових діях, а також членів їх родин.

14. Можливості сімейної терапії у процесі здійснення комплексної реабілітації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій.

15. Особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців в умовах військових дій.

16. Вдосконалення механізмів регулювання соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей.

17. Законодавче забезпечення соціального захисту та підтримки військовослужбовців та членів їх родин в Україні.

18. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» .

19. Закон України «Про соціальні послуги» .

20. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців» .

21. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

22. Робота соціального працівника /ФСР з дітьми сімей військовослужбовців.

23. Технології кризового втручання допомоги для самопомоги.

24. Сутність і зміст бойового стресу та обґрунтування потреби стресостійкої поведінки.

25. Ведення випадку як метод соціальної роботи з членами родин військовослужбовців.

26. Суб'єкти для надання допомоги та забезпечення соціальних гарантій військовослужбовцям та членам їх родин, їх повноваження.

27. Особливості проведення оцінки потреб військовослужбовців, ветеранів ЗСУ та членів їх родин.

28. Обставини та потреби членів родин військовослужбовців, які необхідно враховувати при плануванні роботи.

29. Психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей

30. Організація ветеранських груп самопомоги «рівний-рівному» для надання кращої психосоціальної підтримки

31. Роль соціального працівника/фахівця із соціальної роботи у налагодженні функціонування сімей військовослужбовців.

32. Екстрена допомога людині пережити фази горювання при втраті/загибелі близької людини.

33. Зміст форм та засобів, покладених в основу реабілітаційної діяльності з військовослужбовцями-учасниками бойових дій

34. Діяльність заступників командира із МПЗ та військових капеланів як інструмент вирішення соціально-психологічних запитів і потреб військовослужбовців, в т.ч. учасників бойових дій.

35. Потенціал мультидисциплінарного підходу до організації адаптації до мирного життя та реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій у системі соціальних служб

VI. Шкала оцінювання знань здобувачів освіти

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

5 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

3 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1,5 бала - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Посібники, монографії, наукові статті

1. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bila-kniga.pdf>
2. Бардин Н. М., Жидецький Ю. Ц., Кіржецький Ю. І. Стресостійкість : навчальний посібник / за ред. Я. М. Когута. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 204 с.
3. Блінов О.А. Психологічний захист від бойового стресу в збройних силах провідних країн світу. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України* / за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип. 38. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 38-52.

4. Бриндіков Ю. Л. Зарубіжний досвід реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Херсонський державний університет. Херсон, 2017. Вип. LXXVIII (78). Том 2. С. 195–200.

5. Бриндіков Ю. Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи: монографія. Хмельницький: Вид-во «Поліграфіст», 2018. 372 с.

6. Бриндіков Ю. Л. Теоретичні та практичні основи організації реабілітаційної діяльності з комбатантами : метод. посіб. Хмельницький: Вектор, 2017. 172 с.

7. Бриндіков, Ю. Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра пед. наук : 13.00.05 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019.

8. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації : [пер. з англ.] / Міжвідомчий постійний комітет. Київ : Унів. видво Пульсари, 2017. 216 с.

9. Коқун О. М., Лозінська Н. С., Пішко І. О. Практикум з формування стресостійкості військовослужбовців до раптових змін бойової обстановки : Методичний посібник / [О.М. Коқун, Н.С. Лозінська, І.О. Пішко]; За ред. В.М. Мороза. К. : НДЦ ГП ЗС України, 2020. 70 с.

10. Коқун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.

11. Коқун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : НДЦ ГП ЗСУ, 2023. 175 с.

12. Кондратенко О. О. Державне регулювання механізмів соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їх сімей: дис. канд. наук. з держ. управління : 25.00.02. Київ, 2019. 280 с.

13. Курченко Є., Мороз Р., Цуканова Т. Подолання бойового стресу та його психологічних наслідків / за ред. Курченко Є., Мороз Р., Цуканова Т. Миколаїв. 2015. 64 с.

14. Логвінова О. Г. Соціально-педагогічна адаптація військовослужбовців, які повернулися з зони АТО, засобами соціально-психологічного тренінгу. *SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний зб. наук. праць із соціології та соціальної роботи*. 2018. № 7. С. 74-78.

15. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип. 2(7). С.61-71.

16. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: Підручник: у 2 ч. Ч.1. / колектив авторів; за заг. ред. В. В. Стасюка. К.: НУОУ, 2012. 682 с.

17. Олексюк Н.С. Основні напрями роботи соціального педагога з дистантними сім'ями військовослужбовців в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 444. Педагогіка та психологія. Чернівці: ЧНУ, 2009. С. 138-145.

18. Олексюк Н.С. Особливості функціонування сім'ї військовослужбовця у сучасних умовах. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія №11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. Випуск 5 (Частина II). С. 94-99.

19. Олексюк Н.С. Сім'я військовослужбовця – особливий об'єкт роботи соціального педагога. *Соціальна педагогіка*: За ред. проф. А.Капської. К: Центр учбової літератури, 2009 488 с.

20. Олексюк Н.С. Соціально-педагогічна робота з сім'ями військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України. Монографія. Київ. Слово. 2011. 304 с.

21. Організація ветеранських груп самопомоги «рівний-рівному» для надання кращої психосоціальної підтримки: рекомендації місцевим органам влади та лідерам громад URL: <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files.pdf>

22. Петрович В.С. Програма «Коло сили» як дієва технологія психосоціальної підтримки членів сімей військовослужбовців *Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального*

забезпечення : європейський та національний вимір : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (01–03 червня 2023 року) [Текст] / за заг. ред. С. Ю. Чернети. Луцьк., 2023. С.152-156.

23. Петрович В., Лях Т., Лехолетова М., Спіріна Т. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримування ними дітей у період війни. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 2. С. 24–30, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.3>

24. Підтримка та реабілітація учасників АТО в Україні: досвід та перспективи : тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 27 жовтня 2016 р.). Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»», 2016. С. 79–81.

25. Рассказова О.І., Логвінова О. Г. Визначення якості надання соціальної допомоги військовослужбовцям та членам їхніх сімей: анкета. URL : <http://surl.li/abukd>.

26. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н. П. Бочкор, Є . В. Дубровська, О . В. Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда -Україна», 2014. 84 с.

27. Столярик, О., Семігіна, Т. (2023). Повернутися з війни: психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей. *Social Work and Education*, Vol. 10, No. 1. pp. 63-77. DOI: 10.25128/2520-6230.23.1.6

28. Сулятицький І. Островська К. Психолого-корекційний практикум травм війни : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2019. 396 с.

29. Таран Ю. Я. Соціальна адаптація колишніх військовослужбовців та членів їх сімей. Досвід роботи недержавних некомерційних організацій. *Праця і соціальні відносини*. 2010. № 1. С. 211-217.

30. Турбан В. В. Реабілітаційна та реінтеграційна робота з військовослужбовцями, учасниками бойових дій у центрах соціальних служб: етичний аспект. *Творча спадщина Г. Костюка: історія та сучасність*. 2018. С. 346-345.

31. Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення : матеріали II Всеукр. наук-практ. конф. (Маріуполь, 15 червня 2018 р.). Маріуполь : ДонДУУ, 2018.

32. Шолудько Ю. О. Соціальний захист військовослужбовців за законодавством України. *Актуальні проблеми сучасного права*. 2018. С. 55-68.

33. Antichi L., Giannini M., Loscalzo Y. Military Counseling: A Narrative Review. URL: <https://www.researchgate.net/publication/359894560>.

34. Hirono T. Preventing Soldiers' and Veterans' Suicide by Pastoral Counseling and Mental Health Treatment. *The Journal of Pastoral Care & Counseling: Advancing theory and professional practice through scholarly and reflective publications*. Vol. 73(3). pp. 176–182. URL: <https://doi.org/10.1177/1542305019872433> (дата звернення: 18.10.2022).

35. Wolfe-Clark A. L., & Bryan C. J. (2017). Integrating two theoretical models to understand and prevent military and veteran suicide. *Armed Forces & Society*. Vol. 43(3). pp. 478–499. URL: <https://doi.org/10.1177/0095327X16646645> (дата звернення: 27.10.2022).

36. Liebmann M. *Art Therapy for Groups: A Handbook of Themes, Games and Exercises*. Cambridge, MA : Brooklyn Books, 1986.

37. Sheppard S., Malatras, J., & Israel, A. (2010). The impact of deployment on U.S. military families. *American Psychologist*, 65, 6, 599-609. DOI: 10.1037/a0020332.

38. Sories F., Maier C., Beer A., & Thomas V. (2015). Addressing the Needs of Military Children Through Family-Based Play Therapy. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 37(3). pp. 209–220. doi:10.1007/s10591-015-9342-x

39. Sullivan K. (2015). An Application of Family Stress Theory to Clinical Work with Military Families and Other Vulnerable Populations. *Clinical Social Work Journal*, 43(1). pp. 89–97. doi:10.1007/s10615-014-0500-7

Інтернет-ресурси

1. Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP140326>
2. Громадська спілка «Вища координаційна рада у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції») URL: <https://clarity-project.info/edr/39523918>
3. Громадська спілка «Всеукраїнське об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО» URL: <https://www.ukrazom.org/>
4. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://www.mva.gov.ua/ua>
5. Закон України «Про соціальні послуги» за № 30/2021 від 29 січня 2021 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T192671>
6. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
7. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>